

ρᾶς συμπερασμάτων, ἐξ ὧν προάγεται νὰ θεωρήσῃ τὸ ἐν Ἑρετρείᾳ εἶ-
ρημα ὡς τὸν τάφον τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ διδασκάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μεγάλου.

Τῷ 323 π. Χ. ὁ Ἀριστοτέλης ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀ-
θήνας κατέφυγε λοιπὸν εἰς Χαλκίδα, τὴν ἐπὶ τοῦ Εὐρέπου, ὅπου ἀναμ-
φιβόλως υπῆρχεν ἡ κοίτις τῆς οἰκογενείας τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἢ τοῦ πα-
τρὸς· αὐτόθι ἐκέκτητο καὶ σπουδαῖον κτῆμα. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανεν
ἐν Χαλκίδι ἐκ στομαχικοῦ νοσήματός. Ἡ μετέπειτα μεταφορὰ τῶν λει-
ψάνων αὐτοῦ εἰς Στάγειρα ἀναφέρεται ἐν παραδόξοις ἤκιστα ἀξιόπιστο.
Ἡ διαθήκη τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, διαθήκη διατωθεῖσα τοῖς μετα-
γενετέροις διὰ τοῦ Διογένους Λαερτίου (καὶ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ
κ. Βαλδσταῖν) ρητῶς καθορίζει: ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε τὴν κατοικίαν,
τὴν οἰκιακὴν αὐτοῦ ἐστίαν, ἐν Χαλκίδι καὶ οὐχὶ ἐν Σταγείροις, καὶ ὅτι
ἐκέκτητο αὐτόθι σπουδαῖα κτῆματα.

Ἀλλὰ τὰ πεδία τῆς Χαλκίδος συνορεύουσι μετὰ τῶν τῆς Ἑρε-
τρείας, ἡ δὲ τῆς Ἑρετρείας χώρα — καὶ πλεῖστα ὑπάρχουσι περὶ τού-
του μαρτύρια — ἴσο νεκρόπολις. Ὁ ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς λοιπὸν σχο-
λῆς ἀνακαλυφθεὶς τάφος εἶναι τάφος σημαίνουσης οἰκογενείας, τάφος
ἐξόχου προσώπου, σοφοῦ, ἐν ἐνὶ λόγῳ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐκ τοῦ τάφου
τούτου ἐξήχθη μικρὰ τετραγώνος πλάξ, φέροντα ἐγκεχυμένον τὸ
ὄνομα τοῦ Ἀριστοτέλους· ἐκτὸς τούτου τὸ ἐξ ὀπίτης γῆς ἀγαλματίον
ἀναποκρίνεται ἐκ τῆς στάσεως τοῦ προσώπου πρὸς τὴν ὑπὸ τινος Χρι-
στοδώρου περιγραφῆν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν εἶδεν ἐν
Κωνσταντινουπόλει.

Κατ' ἀρχὰς ἑνδοκασμοὶ τινες ἐπεκράτησαν παρὰ τοῖς ἀμερικανοῖς
ἀρχαιολογοῖς, ἀλλ' αἱ ἀμφιβολίαι αὐτῶν καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν διεσκε-
δάθησαν συνεπεῖρ νέων ἐπιμεληθέντων ἐρευνῶν, ἡ δὲ ἐπίσημος ἔκθε-
σις, ἣν καταρτίζει ἡ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχαιολογικῆ σχολῆ θὰ διαφωτίσῃ
τὸ ζήτημα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Βαλδσταῖν παρατηρεῖ ὅτι ἡ Χαλκίς
καὶ ἡ Ἑρετρεία δὲν ἴσαν, ὡς ὑπετέθη, δύο διακεκριμέναι χῶραι ἢ ἐδά-
φη. Οἱ κλασικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ Χαλκίς ἔδωκε κατὰ τινα
ἐποχὴν τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς διόκληρον τὴν Εὐβοίαν καὶ ὅτι ἡ ὀνομασία
αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῆς Ἑρετρείας. Ἐκ τῆς διαθή-
κης τοῦ Ἀριστοτέλους προκύπτει ὅτι ὁ φίλος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδό-
νος ἐκέκτητο μέγα κτῆμα ἐν Χαλκίδι, οὐχὶ τῇ πόλει· ἀλλὰ τῇ πεδιάδι.
Εἰς τοὺς σκεπτικὸν τοὺς ἐρωτῶντας ἂν μὴ ἴτο τάχα δυνατόν νὰ ὑπάρ-
χωσι πολλοί, φέροντες τὸ ὄνομα Ἀριστοτέλης, ὁ κ. Βαλδσταῖν ἀπαντᾷ:
«Βεβαίως· ἀλλ' εἰς μόνον ἴτο ἄξιος τιμῶν καὶ δειγμάτων σεβασμοῦ,
οἷον ἔτυχε τὸ ἐν Ἑρετρείᾳ ταφὴν πρόσωπον». Ἡ μνεῖα τοῦ ὀνόματος
τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν μεταγενετέρα ἐπιγραφῇ (Β' αἰῶνος), εὐρεθείση
ἐν αὐτῇ τῇ Ἑρετρείᾳ, ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἐγγόνου τοῦ φιλοσόφου,
Ἀριστοτέλου καὶ ἡ Βιστόη. Ἦς ὁ τάφος ἀνεκαλύφθη θὰ ἴηαι
θυγάτηρ τοῦ δευτέρου τούτου Ἀριστοτέλους. Ἐν καὶ ἀπόλυτος ἡ ἀπό-
δειξις ὁ κ. Βαλδσταῖν ἀξιοῖ ὀπωδῆποτε ν' ἀποδώσῃ τὸν ἐν Ἑρετρείᾳ
τάφον εἰς τὸν διάσημον Ἀριστοτέλη τῆς ἱστορίας.

ΕΠ ΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Ἡ μακροτέρα ἀμαξοστοιχία, ἣν εὕρε ποτε ἀτμάμαξα, ἴτο μία
ἐν τῇ τοῦ Λονδίνου ὁδῷ Ρίηδιγκ. Ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ 250 κενῶν ἀμαξῶν
καὶ εἶχε μήκος 1 1/4 μιλίου.

— Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις ἐν χρήσει τηλεφώ-
νων εἶναι 542,407 καὶ τὸ ὅλον μήκος τῆς γραμμῆς εἶναι 255,800 μιλ-
ίων, ἴτοι ἴσον πρὸς 10 1/2 περίπου φορές τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς.

— Ἡ μακροτέρα ἐν τῷ κόσμῳ σήραγγα εἶναι ἡ ἐν Σιμπλὸν κατασκευα-
ζομένη. Κατὰ τὰ ἀπόδεκτὰ γενόμενα τελευταῖα σχέδια θὰ ἔχη μήκος
42. 6 μιλίων ἴτοι 3. 4 μιλίων πλέον τῆς σήραγγος τοῦ Ἀγ. Γαθάρδου.

— Ἐν τρισὶ τῶν εὐρυτέρων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν τοῦ Λονδίνου —
Τσαβίγκ Κρός, Κάννον Στρίητ καὶ τῆς Γεφύρας τοῦ Λονδίνου — 32,969

κινήσεις γίνονται καθ' ἕκαστον 24ωρον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σημάτων
καὶ λοιπῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένων ἐν αὐταῖς τῶν τῆς τηλεγραφι-
κῆς ὑπηρεσίας.

— Ἡ τύφλωσις ἔφθασεν ἐν Εὐρώπῃ εἰς μὲν τὸ ἀνώτατον αὐτῆς ση-
μεῖον παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς, οἵτινες διακρίνονται ἐπὶ ὑπομελαίνῃ χροίφ,
εἰς τὸ κατώτατον δὲ ἐν Σουηδία. Τὰ δύο ἄκρα πλημμυροῦς καὶ καθαρᾶς
δράσεως ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις· ἐν
τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ χώρᾳ ἡ ἀναλογία τοῦ τυφλοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἡ
ἐλαχίστη ἐν συγκρίσει πρὸς πᾶσαν ἄλλην χώραν τοῦ κόσμου.

— Σκέψις γίνεται περὶ κατασκευῆς ὑπογείου ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου
ἐν Βερολίνῳ, μήκους 30 μιλίων περίπου, κινουμένου ὑπὸ 38 ἡλεκτρικῶν
κινήτρων καὶ ἔχοντος τοὺς τροχοὺς καὶ λοιπὰ κινήτρια μηχανήματα
ἐν ἐλαφίῳ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ θορύβου. Αἱ ἀμαξοστοιχίαι θὰ λειτουργῶσι
κατὰ διαλείμματα τριῶν λεπτῶν ἢ δὲ τιμῆ τῶν εἰσιτηρίων ἔσται ἡ αὐτὴ
διὰ πάντα σταθμῶν. Ἡ δαπάνη ὑπολογίζεται εἰς 2 1/2 ἑκατομ. λίρ.
στερλ. καὶ τι πρὸς, τὰ δὲ ἐτήσια κέρδη εἰς 141 χιλ. λίρῶν στερλινῶν.

— Παράδειγμα αἰφνιδίου καταστροφῆς ζωϊκῆς ὑπάρξεως δύναται νὰ
θεωρηθῆ καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι κατὰ τινα ραχδαίαν βροχίην ἐν Τεξῆ πρὸ ὀλί-
γου καιροῦ τὸσαύτη ἰλὺς παρεσύρθη εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ ρεῦματα,
ὥστε τὸ ὕδωρ κατέστη πυκνότερον, φρονεθέντων ὅτω τῶν ἰχθύων, οἵ-
τινες κατὰ χιλιάδας ἔπλεον ἐν τοῖς ὀρηκτικοῖς ρεῦμασιν.

— Ἴστοι ἐκ ξύλου κέρου δὲν εἶναι κατάλληλοι διὰ τηλεγραφικῶν
ἱστοῦς ἢ πασσάλους, διότι ταχύτατα καταστρέφονται· γενομένης-
ἐξετάσεως εἰρέθη ὅτι οἱ ἱστοὶ ἐκεῖνοι ἴσαν κατοικίαι πολλῶν ἐντό-
μων. Τὰ ἐντομοφάγα πτηνὰ ἀνεκάλυψαν πάραυτα τὸ πρῶγμα καὶ προσ-
παθοῦντα νὰ ἐξαγάγῃσι τὰ ἐν τοῖς ἱστοῖς τούτοις ἔντομα, κατὰ γράμμα
κατέστρεψον τοὺς ἱστοὺς, ἐπιβάλλοντα τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν.

— Ἐν ἔχονται βάσεως αἱ ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ληφθεῖσαι
ἐκθέσεις φαίνεται ὅτι τὸ μῆγμα νικέλου καὶ γάλυθος ἀποβαίνει στερεώ-
τατον. Λέγεται ὅτι μία τῶν ἐκ νικέλου καὶ γάλυθος πλακῶν, πάχους 4
δακτύλων, προωρισμένη διὰ τὸ ἀμερικανικὸν καταδρομικὸν Νέαν
Ἰόρκην ἐδοκιμάσθη· κατὰ τὴν δοκιμὴν ταύτην παρετηρήθη ὅτι βλή-
μα ἐκ πυροβόλου 4 δακτύλων διαμέτρου ἐκφρονδισθέν, μετ' ἀρχικῆς τα-
χύτητος 1420 ποδῶν κατὰ δευτερόλεπτον, ἀνεπήδησε, χωρὶς νὰ διατρήσῃ
τὴν πλάκα. Πρὸς τούτοις ἑτέρα μέθοδος μετατροπῆς τοῦ σιδήρου εἰς γά-
λυθα ἀναφέρεται, διαφέρουσα τῆς συνήθους καὶ συνισταμένη εἰς ἀντι-
κατάστασιν τοῦ νῦν ἐν χρήσει καυσῆξυλου διὰ πίεσιν· ἡμικεκαυμένης ἐν
τῇ κατασκευῇ τοῦ γάλυθος.

Ἡ ΑΠΟΔΡΑΣΙΣ

(Ἀφήγησις λοχίου ἐπηρεζήσαντος τὴν Γαλλίαν κατὰ τὸν τελευ-
ταῖον γαλλογερμανικὸν πόλεμον).

Τὴν 29 ὀκτωβρίου, περὶ τὴν πρωΐαν, ἐξερχόμεθα τοῦ Μῆτς
ἀοπλοὶ τὴν προτεραίαν εἶχομεν παραδώσει τὰ ὅπλα. Διερχόμε-
θα τὸ χωρίον Λορρύ. Οἱ κάτοικοι ἴσταντο ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν κα-
τοικιῶν των καὶ παρετήρουν ἡμᾶς διερχομένους. Ἐν τῷ μέσῳ
μεγάλῃς πεδιάδος μεταξὺ Λορρύ καὶ Πλασβίλ ἰστάμεθα πρὸς ἀ-
νάπαυσιν. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο ἐριπποὶ πρῶσοι ὑπαξίωματικοί, ἐπὶ
τοῦ ἄκρου τῆς ὁδοῦ. Διήλθομεν πρὸ αὐτῶν. Ὁ συνταγματάρχης
καὶ οἱ ἀξίωματικοὶ ἡμῶν μᾶς εἶχον συνοδεύσει. Ὁ συνταγματάρ-
χης ἔθλιψε τὴν χεῖρα τῶν ὑπαξίωματικῶν τούτων. Ἦτο πελι-
δνός, τὸ δὲ πρόσωπόν του προέδιδεν ἄνθρωπον ἄθλιον. Προσεπά-
θει νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο. Αἱ λέξεις ἔχάνοντο ἐν τῷ
στόματί του. Ἀφοῦ διήλθομεν πάντες πρὸ αὐτοῦ, ἐκεῖνος ἐστρά-
φη πρὸς τὸ Μῆτς μετὰ τῶν ἀξίωματικῶν. Ἐμείναμεν μόνον με-
ταξὺ τῶν Πρῶσων. Τετέλεσται! Εἶμεθα αἰχμάλωτοι.

Μὲ ἐρρίψην ἐντὸς καλύβης ὅπου δὲν ἤμην πολὺ ἄσχημα. Ἐ-

κείνοι ἐκ τῶν ἡμετέρων οἵτινες ἐρρίφθησαν εἰς τὰ φρούρια τοῦ Γαλλῆτος ὑπέφερον περισσότερον ἡμῶν. Ἡ τροφή ἦτο ἀρκετή. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν εἶχε ἀχυρίνην στρωμνήν, ἣτις ἐπὶ τέλους κατέστη ξηρὰ ὡς διπυρίτης, διότι ἐπὶ ἐξ ὀλοκλήρους μῆνας οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ ἀνανεώσῃ τὸ ἄχυρον. Ἡνάγκασον ἡμᾶς νὰ ἐργαζώμεθα εἰς κατεδαφίσεις, εἰς κατασκευὴν στόχων κτλ. Δύο μόνον παρπήγματα ὑπῆρχον, ἐν ἑκάστῳ δὲ διέμενον 180—200 στρατιῶται. Ἄλλὰ τὸ σκληρότερον καὶ ἀλγεινότερον πάντων ἦτο ἡ ἔλλειψις εἰδήσεων. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συνάδελφός τις ἐλάμβανεν ἐπιστολὴν τινα ἐκ Γαλλίας, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἀνεφέρετο ἐν αὐτῇ περὶ οἰκογενειακῶν ὑποθέσεων, περὶ ὑγείας κτλ. ἐξηλείφετο ὑπὸ τῶν πρωσσικῶν ἀρχῶν, αἱ δὲ ἐπιστολαὶ ἐπομένως οὐδὲν τὸ καινὸν περιελάμβανον.

Μᾶς ἐδίδον πρὸς ἀνάγνωσιν γαλλικὴν τινα ἐφημερίδα ἣτις ἐκαλεῖτο «Βερολίνοις Ἀνταπόκρισις», καὶ ἣτις ἐξεδίδετο ἐν Πρωσσίᾳ, ἀλλ' ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐγράφετο πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν, ὅπως οἱ αἰχμάλωτοι ἀποθαρρυνθῶσιν. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἐφημερίδος, οὐδὲν ἄλλο ἀπάντα τις ἢ ὅτι οἱ Γάλλοι εἶναι μηδὲν ἀπέναντι τῶν Γερμανῶν, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἀπέμεινε πλέον οὔτε θρησκεία, οὔτε ἥθη, οὔτε πειθαρχία, οὐδὲν τέλος, ὅτι τὸ γαλλικὸν ἄθος ἀπωλέσθη ἐντελῶς, ὅτι οἱ Παρίσιοι θὰ κατεστρέφοντο καὶ θὰ κατηρημοῦντο ἐὰν ἐξηκολούθουν νὰ προβάλωσιν ἀντίστασιν, ὅτι ἡ Πρωσσία ἦτο ὁ πρῶτος καὶ κύριος λαὸς τοῦ κόσμου, κτλ. κτλ. Ἰδοὺ τί ἐδίδον εἰς ἡμᾶς πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ψυχαγωγίαν.

Ἐκτὸς τούτων, ἐν τῇ ἐφημερίδι εὐρίσκοντο καὶ νεώτεραι εἰδήσεις περὶ πολέμου. Ἄλλὰ πάντοτε τὰ αὐτὰ πράγματα ἐπανελαμβάνοντο. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μαχῶν, αἵτινες διήρουν ἐπὶ ἐξ ἡ ἑπτὰ ὥρας, οἱ Γάλλοι πάντοτε ὑφίσταντο ἀνυπολογίστους ζημίας, οἱ δὲ Πρωσσοὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης περισυνέλεγον ἕνα νεκρὸν καὶ πέντε ἢ ἐξ τραυματίας! Ἐνθυμοῦμαι τὸ περὶ τῆς μάχης τοῦ Μοντρετου ἄρθρον τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Οἱ Γερμανοὶ ἠρίθμουν τρεῖς νεκρούς καὶ ἐξ τραυματίας, ἐνῶ οἱ πεισάντες Γάλλοι ἀνήρχοντο εἰς ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας.

Δι' ἑκάστην νίκην τὰ τηλεβόλα ἐκρότου ἑκατὸν καὶ μίαν φορὰν. Ὅταν εὐρίσκόμεθα ἐν τοῖς παρπήγμασι, καὶ ὁ πρῶτος κανονιοβολισμὸς ἤκουετο, πάντες εἰσιγῶμεν καὶ ὁ εἰς παρετήρει τὸν ἕτερον. Ἐνίοτε εὐρίσκοντο μεταξύ ἡμῶν καὶ τινες οἱ ὅποιοι ἐχαρακτήριζον ταῦτα ὡς μηχανοραφίας. «Εἶναι ἀδύνατον, ἔλεγον, οἱ Γερμανοὶ νὰ αἴρῳσι τόσας νίκας κατὰ τῶν Γάλλων.» —Καὶ ἐν τούτοις μᾶς κατετρόπωσαν. —Ὅχι, δὲν μᾶς κατετρόπωσαν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Βαζαῖν μᾶς ἔφερον εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ συλληφθῶμεν ὡς ἐν παγίδι κτλ.»

Περὶ τὰ τέλη ἰανουαρίου, ἡμέραν τινα, τὰ τηλεβόλα ἐκρότησαν καὶ πάλιν ἑκατὸν καὶ μίαν φορὰν. Πρῶστος λοχαγὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ προάπηγμα καὶ λέγει: «Οἱ Παρίσιοι ἐσυνθηκολόγησαν, δὲν θὰ ἀρρήσῃτε δὲ νὰ ἐπανακάμψῃτε εἰς τὰς ἐστάς σας. Ὁ πόλεμος ἐληξεν.» Αἱ ἐλπίδες πάντων ἀνεπετερώθησαν καὶ ἀνεμένονεν, ἀλλ' ἀναμενόντων ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐξηκολούθει ὡς καὶ πρότερον. Σούπα τὴν πρωίαν καὶ εἴτα καταθλιπτικὴ ἐργασία, ὀλίγα πῖσα, φακὴ ἢ φασιόλοι τὴν μεσημβρίαν καὶ κατόπιν ἄλλη ἀγγαρεία. Τὸ ἑσπέρας πάλιν ἐδίδετο ἡ αὐτὴ σούπα καὶ κατόπιν πάντων τούτων ὕπνος ἐπὶ τῆς σκληρᾶς ἀχυρίνης στρωμνῆς.

Μετὰ ἕνα μῆνα, ἑκατὸν καὶ εἰς κανονιοβολισμοὶ ἐκρότησαν. Ἡ εἰρήνη ὑπεγράφη. Τῇ φορᾷ ταύτῃ θὰ ἐπανεκάμψομεν εἰς τὰ ἴδια! Ὅποια ἀπογοήτευσίς! Οὐδὲν μετεβλήθη! Ἐξηκολούθουν νὰ μᾶς πέμπωσι τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα τοῦ Βερολίνου, ἐν ἣ τὰ αὐτὰ δυσάρεστα περὶ Γαλλίας ἀνεγινώσκομεν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ ὁμόνοια, τὰ κόμματα ἔμελλον νὰ ἐλθῶσιν εἰς διενεξίαις διεκδικούντα τὴν ἐξουσίαν κτλ. Ἐκ τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἐπληροφόρηθμεν τὸν σχηματισμὸν τῆς Κοινότητος (Commune), χάραν δὲ μεγάλην ἠσθάνοντο οἱ συντάκται τῆς ἐφημερίδος ταύτης

ἀναγράφοντες ὅτι οὐδὲν κύριος εἶχε πλέον ὁ Θιέρσος, ὅτι ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ, ὅτι δὲν ὑφίστατο πλέον στρατὸς ἐν Γαλλίᾳ, ὅτι ἡ Κοινότης ἐξήρχετο τοῦ ἀγῶνος νικηφόρος, ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτίσῃ τὰ 5 δισεκατομμύρια καὶ ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐκράτουν ἡμᾶς ὡς ὀμήρους πρὸς ἐγγύσιν τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Τότε ἀποθήκρυνσις κατέλαβεν ἡμᾶς. Καὶ πρὸ τῆς συνθηκολογήσεως τῶν Παρισίων, ἡ ἰδέα τῆς ἀποδράσεως εἶχε γεννηθῆ ἐν ἡμῖν. Τὴν 28 ἢ 29 ἀπριλίου—ἦτο σάββατον—12 ἢ 13, κατόπιν συνεννοήσεως, ἠρξάμεθα νὰ ὑποσκάπτωμεν τὸ ἔδαφος. Ἦρκει νὰ διατρήσωμεν τὸ ἔδαφος εἰς ἀπόστασιν δεκάδας μέτρων, διότι τὰ χαρακώματα εὐρίσκοντο λίαν πλησίον τῶν παρπήγματων. Ἐν διαστήματι ὀκτὼ ἡμερῶν, ἡ στενωπὸς ὑπεσκάφη. Ἡ ὀπή θὰ ὠδήγει ἡμᾶς εἰς ἀπόστασιν δύο μέτρων πέραν τῶν χαρακωμάτων. Ἡ ἀπόδρασις ὠρίσθη τῇ 6 μαΐου, τῇ ἐνάτῃ ὥρα μ. μ. Πάντες οἱ ἐν τῷ παρπήγματι συνάδελφοι, βλέποντες ὅτι κατωρθώσαμεν νὰ διατρήσωμεν τὸ ἔδαφος ἀπεφάσιον νὰ μᾶς ἀκολουθήσωσιν. Οἱ Γερμανοὶ δεκαεὶς ἐκοιμῶντο ἐν τινι μικρῷ δωματίῳ περικλείσθω ὅπου συνείχετο μετὰ τῶν παρπήγματων. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην οἱ δεκαεὶς ἐπανέκαμψαν ἀργότερον τοῦ συνήθους, εἰς τὰς 10 1)2 ὥρας. Ἐσβεσαν τὰ φῶτα καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν δωματίων των.

Μετὰ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, πρῶτος ἐγὼ εἰσέρχομαι εἰς τὴν στενωπὸν. Ἐδεῖ κατὰ πρῶτον νὰ κατέλθῃ τις καθέτως πρὸς τὸ ἔδαφος, κατὰ δύο ἢ τρία μέτρα, εἴτα δὲ νὰ συστειρωθῆ καὶ βαδίζων τετραποδητῆ νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς στενωποῦ, ἣτις εἶχε δίκυτρον 70—75 ἑκατοστομέτρων. Ἦμην ἠναγκασμένος νὰ σύρωμαι ὡς ἐροπέτον. Ἄνωθεν ἐμοῦ ἤκουον τὸ βῆμα τοῦ σκοποῦ. Φθάνω εἰς τὸ ἄλλον ἄκρον τῆς στενωποῦ, καὶ διὰ τοῦ ἐργαλείου ὅπου ἐχρησίμειυεν εἰς ἡμᾶς διὰ νὰ ὑποσκάψωμεν τὸ ἔδαφος, διανοίγω ὀπήν καὶ ἐξέρχομαι τῆς στενωποῦ. Προβάλλω τὴν κεφαλὴν καὶ παρατηρῶ. Ὁ καιρὸς ἦτο εὐνοϊκός, ἦτοι ζοφερά καὶ βροχερά ἑσπέρα. Ὁ σκοπὸς ἴστατο. Εἶχε τὰ νῶτα ἐστραμμένα καὶ διὰ τοῦ ποδὸς ἔτυπτε τὸ ἔδαφος. Ἡ ὀπή ἦν διήνοιξα εὐρίσκειτο ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς σχηματιζομένης κατωφρείας. Ρίπτουμαι ἐντὸς παρκειμένου κήπου καὶ διέρχομαι αὐτόν. Ἄναρριχώμαι ἐπὶ τοῦ χαρακώματος τοῦ κήπου τούτου, φθάνω δὲ εἰς τὸ μέρος τὸ ὅποιον ὠρίσθη διὰ τὴν συνέντευξίν μας. Οἱ στρατιῶται, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, ἔρχονται πρὸς συνάντησίν μου, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἕνατος ἐξήρχετο τῆς ὀπῆς, ἐκ τοῦ φρουρίου κανονιοβολισμὸς ἀκούεται. . .

Ἰδοὺ τί συνέβη. Δυστυχῶς τὸ ἐμάθομεν πολὺ ἀργά. Τὸ τηλεβόλον δὲν ἐκρότησε δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τινα στρατιώτην γάλλον τοῦ πυροβολικοῦ, καταγόμενον ἐκ τῆς Ἀλσατίας, ὃν μετεχειρίζοντο ὡς διερμηνέα καὶ ὅστις ἀπήλαυε σχετικῆς τινὸς ἐλευθερίας. Εἶχε λάθει τὴν ἀδειαν ὅπως κατέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἐκεῖ εἶχε γνωρίσει πρόσωπόν τι, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν τὴν νύκτα ἐφευγε λαθραίως ὅπως μεταβῆ πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ. Μέχρι τοῦδε ἡ ἀπουσία του κατὰ τὴν νύκτα παρήρχετο ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ σκοπὸς παρατηρήσας ἄνθρωπον ἀναρριχόμενον μικρὸν τοῖχος, ἔδωκε τὸ σύνθημα καὶ τὸ τηλεβόλον ἐκρότησεν.

Ὁ ἕνατος τῶν συναδέλφων μας κατορθοὶ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ὀπῆς παρὰ τὸν κρότον τοῦ τηλεβόλου, ὡς καὶ ὁ δέκατος καὶ ὁ ἑνδέκατος, οἵτινες κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κανονιοβολισμοῦ εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ὑπογεῖας στενωποῦ, ἀλλ' οἱ λοιποὶ ὑπὸ φόβου καταληφθέντες ἔμειναν ἐν τῷ παρπήγματι. Τότε καὶ οἱ ἑνδεκα συνθηροῖσθημεν καὶ διηρωτώμεθα τί ἔδει νὰ πράξωμεν. Εἶμεθα πεπεισμένοι ὅτι δι' ἡμᾶς ἐκρότησε τὸ τηλεβόλον, ἀλλ' εὐρθεῖντες αἴφνης ἐλεύθεροι, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωμεν. Τὸ σχέδιόν μας καλῶς συνεδύσθη καὶ παρείχε πολλὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ὅπως φθᾶσωμεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Βοημίας ἔδει νὰ διανύσωμεν εἴκοσι πέντε ἢ τριᾶκοντα χιλιόμετρα ἀπὸ μέσον πυκνοτάτων

δασῶν. Ἐὰν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσωμεν πρὸ τῆς πρωίας, ἔδει νὰ ἀναμεινῶμεν τὴν ἐπομένην νύκτα, κεκρυμμένοι ἐν τῷ δάσει.

Καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόκειτο νὰ ἐγερθῶμεν ὅπως ἀρχίσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας, ἠκούσαμεν τὰ βήματα πρωσικῆς περιπόλου. Ριπτόμεθα αὐθις καὶ ἐξελπούμεθα κατὰ γῆς, ὅπισθεν φοραγοῦ ἐξ ἀκανθῶν καὶ συμπλέκτων κλάδων. Ἡ περίπολος διέρχεται. Προχωροῦμεν κατὰ πεντήκοντα βήματα, ἀνὰ μέσον τῶν κήπων. Νέα περίπολος διαβαίνει. Εἴμεθα πλησίον τῶν προαστείων τῆς πόλεως. Ὁ ἐκ τοῦ φρουρίου κανονιοβολισμὸς εἶχε δώσει τὸ σύνθημα καὶ πάντες οἱ φύλακες ἦσαν ἐπὶ ποδός. Ἰστάμεθα. Ἡ περίπολος διέρχεται τὴν γέφυραν, καὶ διὰ μικρῆς ἀτραποῦ κατὰ μήκας τοῦ ποταμοῦ, ἀπομακρύνεται. Ἐδει πρὸ παντός νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ὁδοὺς. Ἐξήκολουθοῦμεν νὰ ἀναρριχώμεθα χαρακώματα καὶ νὰ διερχώμεθα κήπους. Ἀφικνούμεθα εἰς μικράν πλατείαν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας εὕρισκετο παράπηγμα σχοινοβιτών, οἵτινες ἐπεδεικνυον εἰς τὸ πλῆθος πιθήκους, κύνας, ἵππους, ἀκροβάτας κτλ. Οἱ κύνες τῶν σχοινοβιτών ἤρχισαν νὰ ὑλακτῶσιν· εὐτυχῶς ἀμαζὰ διέρχεται ἐπὶ τῆς πλατείας, ἡμεῖς δὲ ἐπαφελούμεθα τοῦ κρότου τῆς ἀμαζῆς, διερχόμεθα τὴν πλατείαν καὶ ἐξερχόμεθα τῶν προαστείων τῆς πόλεως. Τὸ ἐπιπλέον μέρος τῆς ἐκδρομῆς μᾶς ἐπετετέλεσθη. Τὸ ὠρολόγιον τῆς πόλεως Γκλάτς ἐσήμανε μεσονύκτιον. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὁδοιποροῦμεν. Τῇ τρίτῃ πρωινή ὥρᾳ, πρὶν ἐξημερώσῃ, εὕρισκόμεθα πλησίον χωρίου τινός... ἀδύνατον νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω ἀνευ κινδύνου. Ὅλην τὴν ἡμέραν διερχόμεθα κεκρυμμένοι ἐν τῷ δάσει. Τῇ μεσημερίᾳ τρεῖς κανονιοβολισμοὶ ἠκούσθησαν. Τῇ φορᾷ ταύτῃ βεβαίως ἦσαν δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ παραδόξως ὁ κρότος ἦτο ἰσχυρὸς καὶ τὰ τηλεβόλα εὕρισκοντο πλησίον. Τόσον λοιπὸν ὀλίγον δρόμον διηνώσαμεν; Ἀπὸ τῆς πρωίας ἡ βροχὴ δὲν εἶχε παύσει. Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν ὁ ἥλιος ἔδειξεν ἡμῖν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἐπὶ τινα στιγμῆν. Τοῦτο παρέσχεν ἡμῖν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀντιληφθῶμεν πού ἀκριβῶς εὕρισκόμεθα καὶ νὰ ὀρίσωμεν ποίαν διεύθυνσιν ἔδει νὰ λάβωμεν, ἅμα ὡς ἐπέληθ' ἡ νύξ. Ἐνῶ εὕρισκόμεθα ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ δάσους, αἴφνης διεκρίναμεν δύο ὀρθακμοὺς οἵτινες παρετήρουν ἡμᾶς. Εἶναι ὁ ἀγροφύλαξ τοῦ γειτόνου χωρίου. Ταχέως ἀπομακρύνεται ἀπ' ἡμῶν. Πάντες τὴν αὐτὴν σκέψιν εἶχομεν: Συνελήφθημεν!

Ἠράματα ἐσπευσμένως περιπατοῦντες εἰσεδύσαμεν εἰς τὸ δάσος ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους. Ἐκεῖ συναντῶμεν τρία άτομα ἄτινα μᾶς παρατηροῦσιν ἐταστικῶς καὶ διαβαίνουσι χωρὶς νὰ μᾶς εἰπωσὶ τι. Μέχρις τῆς ὀγδοῆς ὥρας προβαίνομεν ἀνερχόμενοι πάντοτε, χωρὶς νὰ ἀναπιυθῶμεν. Ἐστάθημεν ἐπὶ τινος ὁδοῦ ἣτις ἔτεμεν τὸ δάσος. Ἰστάμεθα ἐντὸς τῶν ἐλατῶν καὶ εἶτα ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς τὸ δάσος ἄγουςαν. Ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τοῦ δάσους βλέπομεν οἰκίσκους. Εἰς ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀφῆκε κραυγὴν δεικνύων ἡμῖν δύο ὅπλα ἐστραμμένα ἐφ' ἡμῶν. Ἦσαν δύο τελωνοφύλακες, οἵτινες ὅπως προασπίσωμεν ἑαυτοὺς ἔλαβον ἐπιθετικὴν στάσιν καὶ οὐχὶ ὅπως μᾶς προσέβλασι, διότι εἴμεθα ἐνδεκα ἀποφασίσαντες νὰ σώσωμεν τὴν ζωὴν μας μὲ πάντα κινδύνου, ὀπλισμένοι μὲ χονδρὰς ράβδους τὰς ὁποίας ἐκόψαμεν ἐκ τοῦ δάσους. Διερχόμεθα εἰς εἰκοσάδα μέτρων μακρὰν τῶν τελωνοφυλάκων.

Ἡ νύξ ἐπέρχεται. Κατηναλώσαμεν πάσας τὰς προμηθείας τὰς ὁποίας εἶχομεν παραλάβει. Ἠρχίσαμεν νὰ πεινώμεν. Πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀνὰ μέσον τοῦ δάσους παρατηροῦμεν φῶτα τῆδε κἀκεῖσε. Ἐσκέφθημεν ὅτι οἱ δύο τελωνοφύλακες προὐχώρησαν κατὰ πολὺ πρὸ ἡμῶν κρατούντες φανὸς ὅπως μᾶς φοβίσωσι καὶ μᾶς ἀναγκάσωσι νὰ ἀλλάξωμεν διεύθυνσιν. Ἐξήκολουθοῦμεν βαδίζοντες μέχρι μεσονυκτίου κατὰ μήκος τῆς ὄχτης ρυακίου. Ἐπανερχόμεθα πάλιν ἐπὶ τῆς κεχαραγμένης ὁδοῦ τοῦ δάσους. Διακρίνομεν μέγα χωρίον. Ἀπὸ δύο τριῶν ὥρων ὁδοιποροῦμεν τυχαίως. Εἰς τι παράθυρον διακρίνομεν φῶς. Κρούομεν τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου. Τὸ παράθυρον ἀνεῳγν, ἐπεφάνη δὲ ἡ μορφή γηραιού

ἀνθρώπου ἔχοντος φυσιογνωμίαν ἀθλίου. Τῷ ἐρωτῶμεν τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου. Μᾶς ἀπαντᾷ ὅτι ὀνομάζεται Λαγγεμπιλῶ. Προτείνομεν νὰ τῷ προσφέρωμεν τρία τάλληρα—πᾶν ὅ,τι εἶχομεν—διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ μέχρι τῶν συνόρων. Ἐπὶ στιγμήν διστάζει, ἀλλ' εἶτα μᾶς ἀπαντᾷ: «Ὅχι! ὄχι! Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον. Ἄλλ' ἰδοῦ, θὰ ὑπάγετε ἀπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Δὲν εἶναι πολὺ μακρὰν· μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας δρόμος».

Ἐπανακλεῖει τὸ παράθυρον. Ἀγνοῶ διατί ἐσηματίσαμεν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ γέρον μᾶς ἠπάτησεν. Λαμβάνομεν ἄλλην διεύθυνσιν. Μᾶς εἶχεν εἶπει τὴν ἀλήθειαν.

Εἰσδύομεν εἰς τὸ δάσος. Διερχόμεθα ρυακίον τι. Τὸ δάσος, ἐνόσω προβαίνομεν, καθίσταται πυκνότερον. Ὅδὸς κεχαραγμένη δὲν ὑπάρχει. Προχωροῦμεν μετὰ κόπου πολλοῦ, ἀλλὰ λίαν ἐσπευσμένως. Ἐξηνητήθησαν αἱ δυνάμεις ἡμῶν, εἴμεθα βεβρεγμένοι μέχρις ὀστέων ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ πείνα μᾶς κατασπαράττει. Ἐπανερχόμεθα πρὸς τὸ χωρίον, ἐνθα εἶχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὐρωμεν ὀλίγον ἄρτον. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου συναντῶμεν τὸν νυκτοφύλακα, ὅστις φωνάζει: Werda! Werda! Τὸν περικυκλοῦμεν καὶ τῷ λέγομεν «Ἄρτον! Ἄρτον! Θέλομεν ἄρτον!» Ἠρξάτο νὰ τρέμη καὶ μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ξενῶνά τινα πλησίον τῆς ἐκκλησίας. Κρούομεν τὴν θύραν καὶ πρόσωπόν τι μᾶς ἀνοίγει. Ζητοῦμεν παρὰ τοῦ ξενοδόχου ἄρτον, τυρὸν καὶ οἶνον. Δὲν τολμᾷ νὰ μᾶς ἀρνηθῇ, ἀλλὰ μόλις μετὰ ἡμίσειαν ὥραν μᾶς φέρη τὰ αἰτηθέντα. Καταβροχιθίζομεν πᾶν ὅ,τι εἶχε φέροι. Ἄφου ἐφάγομεν, ἠθελήσαμεν νὰ ἀναχωρήσωμεν. Ἡ θύρα ἦτο κεκλεισμένη. Ἠρξισε νὰ ἐξημερώνη. Ἐκ τοῦ παραθύρου παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ οἰκία ἦτο περικεκυκλωμένη. Πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου—περὶ τοὺς ἑκατὸν περίπου—εἶχον συναθροισθῆ ἐκεῖ, φέροντες κυνηγετικὰ ὅπλα, ράβδους κτλ. Δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ ἀντιστῶμεν.

Τῇ ἑβδόμῃ ὥρᾳ τῆς πρωίας, ὁ ἀστυνόμος τοῦ Γκλάτς ἤρχετο πρὸς ἀνεύρεσίν μας. Μᾶς ἠνάγκασαν νὰ ἀνέλθωμεν ἐπὶ δύο ἀμαζῶν, μετὰ ὀκτῶ δὲ ἡμέρας ἐπαρουσιάζομεθα πρὸ τοῦ στρατοδικείου καὶ καταδικάζομεθα εἰς ἐξζήμηνον ἐγκάθειρξιν ἐν τινι φρουρίῳ. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν μᾶς ὀδήγησαν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Γκλάτς καὶ ἔρριψεν ἡμᾶς ἐντὸς μεγάλης ἀποθήκης. Μᾶς ἔδωκαν πρωσικὰς ἐνδυμασίας ἀντὶ τῶν γαλλικῶν περιβολῶν, ἧτοι κυανῆν ἐσθῆτα, περισκελίδα ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος καὶ πιλίδιον μετ' ἐρυθρᾶς ταινίας. Πάντα ταῦτα ἦσαν παλαιὰ καὶ μεταχειρισμένα. Τὰ φορέματα ταῦτα ἔφερον προηγουμένως Πρῶσοι, ἰδοῦ δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα καταδικασμένοι ἐπὶ ἕξ μῆνας νὰ φέρωμεν αὐτὰ! Τὸ νὰ καθαρῶμεν τὰς γεφύρας, νὰ ἀντικαθιστῶμεν τοὺς ἵππους ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ σύρωμεν ἀμαζῆς, νὰ μεταφέρωμεν ἀκαθαρσίας, νὰ τρώγωμεν ὅσον ἤρκει διὰ νὰ μὴ ἀπαθάνωμεν ἐκ πείνης, ταῦτα δὲν ἦσαν τίποτε ἀπέναντι ἄλλων δοκιμασιῶν, ἧτοι ἐκάστην κυριακὴν μετὰ τὴν λειτουργίαν νὰ γυμναζώμεθα μετὰ τῶν Πρῶσων πεφυλακισμένων, νὰ εὕρισκώμεθα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ Πρῶσων, νὰ ἀκούωμεν τὰ διατάγματα εἰς τὴν Γερμανικὴν! Ἐνίοτε οὐδὲν ἐννοοῦμεν ἐκ τῶν διαταγμάτων τούτων. Τότε ἠκούομεν ὕβρεις, ἀπειλὰς καὶ ἐδεχόμεθα καὶ ραπίσματα. Ἀνεκράζομεν «Δὲν ἐννοοῦμεν», ὁ δὲ πρῶσος ὑπαξιωματικὸς μᾶς ἀπήντα «Πρέπει νὰ ἐννοεῖτε. Δὲν εἶσθε πλείον Γάλλοι, εἶσθε Γερμανοί!» Nicht mehr Franzose Preusse nun!

Μετὰ ἕξ μῆνας μᾶς ἀπέδωκαν τὰ παλαιὰ ἐνδύματά μας, μόλις δὲ τὰ εἶδον δάκρυα ἀνῆλθον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἐνῶ δὲ περιβαλλόμην τὴν ἐρυθρὰν περισκελίδα καὶ τὴν φαιόχρουν κάπotta μου, ἤσθανόμην ὅτι ἐγιγνόμεν πάλιν Γάλλος!

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.